

การใช้บัตรเชื่อมโยงความรู้กายวิภาคศาสตร์ในการฝึกทักษะการพยาบาลพื้นฐาน สู่มาตรฐานการเรียนรู้ The Implementation of Anatomical Cards for Transferring the Knowledge into Basic Nursing Practices towards Learning Standard

มงคล การณงามพรรณ, วท.ม. (สรีรวิทยา)*

Mongkol Karoonngamphan, M.Sc. (Physiology)

สุดารัตน์ สุวารี, วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์)**

Sudarat Suvaree, M.Sc. (Public Health)

บทคัดย่อ

กายวิภาคศาสตร์เป็นวิชาในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโครงสร้างของมนุษย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ทำให้นักศึกษาพยาบาลมองเห็นและเข้าใจโครงสร้างของอวัยวะต่างๆ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนวิชาทางการพยาบาลทั้งในรายวิชาทฤษฎีและปฏิบัติ ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้ออกแบบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชากายวิภาคศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนที่ยึดหลักการกระตุ้นกระบวนการคิดให้เชื่อมโยงความรู้พื้นฐานไปสู่การนำไปใช้ในรายวิชาการพยาบาล ผู้สอนได้มอบหมายให้ผู้เรียนจัดทำบัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ในวิชากายวิภาคศาสตร์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกนำความรู้ไปใช้ และในการสอนวิชาปฏิบัติทางการพยาบาลได้นำบัตรเชื่อมโยงความรู้กายวิภาคศาสตร์มาเป็นเครื่องมือช่วยในการทบทวนความรู้ก่อนทำการปฏิบัติจริง เพื่อให้นักศึกษาทำความเข้าใจและสามารถปฏิบัติทักษะทางการพยาบาลได้ด้วยคามมั่นใจสามารถอธิบายเหตุและผลในการปฏิบัติได้ อีกทั้งยังเอื้อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาได้ครบทุกด้าน

คำสำคัญ: กายวิภาคศาสตร์ บัตรเชื่อมโยงความรู้ การฝึกทักษะการพยาบาลพื้นฐาน

Abstract

Anatomy is one of the professional foundation courses. This subject included the structure of human body, which is the basic for nursing students so that they will be able to see and understand the structure of the organs for being the foundational knowledge of nursing subjects in terms of theory and practice. Thus, the authors designed teaching and learning in anatomy course by using teaching method on the basic of stimulating the students' thinking process for linking the knowledge

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

** อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

into nursing courses. The lecturers assigned their students to create anatomical cards which linked anatomical knowledge into nursing practices for enhancing the students' experiences and using their knowledge. In the course of nursing practicum, the anatomical knowledge cards was used as a tool for the students to review the anatomical knowledge before nursing practice, and The cards also help them to understand, have a confidence in nursing practice, and be able to explain the logic of nursing activities. Moreover, using the cards could facilitate students to achieve all of six learning outcomes of Thai Qualifications Framework for Higher Education.

Keywords: anatomy, anatomical cards, practice in basic nursing skills

บทนำ

กายวิภาคศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตตามข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยการให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ ระดับวิชาชีพ พ.ศ. 2554 ที่ได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ ไม่น้อยกว่า 28 หน่วยกิต (ข้อบังคับสภาการพยาบาล, 2554) โดยจัดการเรียนการสอนวิชาในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ เช่น กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา ชีวเคมี พยาธิสรีรวิทยา เป็นต้น ในชั้นปีแรกของหลักสูตร ก่อนจัดให้เรียนวิชาในกลุ่มวิชาชีพในชั้นปีต่อไป เพื่อใช้ความรู้จากกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการเกิดโรค วิธีการรักษา กระบวนการพยาบาลในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลที่ต้องมีการตรวจร่างกาย การแปลผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการและการตรวจพิเศษ การวางแผนการพยาบาลและการนำไปปฏิบัติ ความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์สุขภาพเหล่านี้ จะช่วยเสริมความเข้าใจให้นักศึกษาในการเรียนวิชาทางการพยาบาล จึงควรใช้วิธีการสอนที่ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงความรู้พื้นฐานวิชาชีพ ดังเช่น วิชากายวิภาคศาสตร์ ฯลฯ มาใช้ในการฝึกทักษะทางการพยาบาล เพื่อส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

ความสำคัญของวิชากายวิภาคศาสตร์ต่อการเรียนวิชาการพยาบาล

ความรู้ที่ได้จากวิชากายวิภาคศาสตร์มีความสำคัญต่อนักศึกษาพยาบาลในการนำไปใช้ในการฝึกทักษะการพยาบาล ที่เสริมสร้างการเรียนรู้ที่เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ทางการพยาบาล และสามารถปฏิบัติการพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างมีคุณภาพ เพราะการเรียนรู้ในวิชาดังกล่าวนั้น ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับส่วนต่างๆ ของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นชื่อ ตำแหน่ง รูปร่าง ลักษณะ และองค์ประกอบของอวัยวะต่างๆ ในร่างกายที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้และการทำความเข้าใจในวิชาสรีรวิทยา พยาธิสรีรวิทยา และวิชาทางการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และส่งผลให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติการพยาบาลในด้านต่างๆ ที่สามารถให้การดูแลผู้ป่วยได้เป็นอย่างดีและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ดังที่ Prowse และ Lyne (2000) กล่าวว่า ความรู้ทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เช่น ชีวเคมี กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา พยาธิสรีรวิทยา จุลชีววิทยา และเภสัชวิทยา มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ในการดูแลผู้ป่วยและยังมีความจำเป็นสำหรับการดูแลที่มีคุณภาพสูง (Clancy, McVicar & Bird, 2000) เนื่องจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์เปรียบเสมือนรากฐานที่จำเป็นเพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการพยาบาลและเพื่อใช้ในการดูแล

ผู้ป่วย (McVicar, 2009)

อีกทั้งความรู้ที่ได้จากเนื้อหาสาระวิชากาย-
วิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาเป็นความรู้สำคัญ ที่จะทำ
ให้นักศึกษาเข้าใจขั้นตอนปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน
การพยาบาลที่ซับซ้อน และการเชื่อมโยงกับสภาวะโรค
ดังเช่น การศึกษาของ กริฟฟิธส์ บีวิล โอคอนนอร์ และ
ไวแลนด์ (Griffiths, Bevil, O'Connor & Wieland,
1995) ที่พบว่า ผลการสอบวิชากายวิภาคศาสตร์และ
สรีรวิทยามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการประส
บผลสำเร็จในการเรียนวิชาทางการพยาบาลคลินิกในชั้นปีที่
สอง สอดคล้องกับลีวีส และลีวีส (Lewis & Lewis, 2000)
พบว่า จำนวนวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาที่
นักศึกษาพยาบาลหลักสูตร 2 ปี ได้เรียนมาก่อนที่จะ
เทียบโอนเข้าศึกษาวิชาทางการพยาบาลในหลักสูตร
พยาบาลศาสตรบัณฑิต เป็นปัจจัยทำนายความสำเร็จ
ในการเรียนพยาบาล โดยผู้เรียนพยาบาลในหลักสูตร
พยาบาลศาสตรบัณฑิตที่ประสบความสำเร็จเป็นผู้เรียน
ที่ก่อนเทียบโอนมาได้เรียนวิชากายวิภาคศาสตร์และ
สรีรวิทยาเป็นจำนวนสองวิชาหรือมากกว่านั้น ส่วนผู้เรียน
พยาบาลที่ไม่ประสบผลสำเร็จได้เรียนวิชากายวิภาคศาสตร์
และสรีรวิทยามาหนึ่งรายวิชาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอธิบาย
เหตุผลได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของอวัยวะ
ต่างๆ ในวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาเป็นพื้นฐาน
สำคัญในการเรียนรู้ เพื่อใช้แยกแยะความผิดปกติออกจาก
ความผิดปกติเมื่อประเมินผู้ป่วย และยังเป็นพื้นฐานใน
การทำความเข้าใจพยาธิสรีรวิทยา โรค และการรักษาทาง
อายุรศาสตร์และศัลยศาสตร์ ซึ่งส่งเสริมศักยภาพในการ
ฝึกปฏิบัติทางการพยาบาล (Erickson & Ditomassi,
2005; Nyatanga, 2005)

นอกจากนี้ การขาดความรู้ที่แม่นยำในกลุ่มวิชา
พื้นฐานวิชาชีพมีผลต่อสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพ
ในการทำความเข้าใจต่อพยาธิสภาพ สภาวะโรค และการ
พยาบาลในทุกมิติทั้งการดูแลรักษา การป้องกัน การฟื้นฟู

สภาพ และการส่งเสริมสุขภาพของผู้ใช้บริการ จากการ
ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของ
นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ภายหลังการฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติ
การพยาบาลพื้นฐาน พบว่า นักศึกษายังไม่สามารถนำ
ความรู้จากวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาไปใช้ในการ
ฝึกทักษะการพยาบาลได้ เพราะ “เป็นวิชาซึ่งมีเนื้อหาที่ต้อง
เรียนมาก มีศัพท์ที่ต้องจดจำมาก เมื่อฝึกทักษะในห้องปฏิบัติ
การก็ต้องจำและทำตามขั้นตอนของการพยาบาลแต่ละเรื่อง
นักศึกษามักจะลืมความรู้เดิม ไม่ค่อยได้นำมาใช้ทบทวน
เพราะมีวิชาอื่นที่ต้องเรียนอีกมาก...” (ละเอียด, 2554)

การพัฒนาวิธีการเรียนการสอนให้มีการเชื่อมโยง
ความรู้เกี่ยวกับระบบโครงสร้างและหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ
ในร่างกายมนุษย์กับวิชาปฏิบัติการพยาบาล จึงมีความ
สำคัญที่ทำให้นักศึกษาจดจำ เข้าใจได้ง่าย สามารถนำไป
สู่การปฏิบัติได้จริง (Hishinuma, Saiki & Okubo,
2004) โดยกลยุทธ์หนึ่งที่จะกระตุ้นการเรียนรู้ในการสอน
วิชากลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ คือ การใช้วิธีการที่สามารถ
ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพที่อยู่ภายในตัวผู้เรียน
ออกมา และการสร้างโอกาสให้มีการเชื่อมโยงทฤษฎีไปสู่
การปฏิบัติ (Johnston & McAllister, 2008)

การใช้บัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์
เป็นวิธีการสอนหนึ่งที่ช่วยทบทวนความรู้เดิมของนักศึกษา
เพื่อเชื่อมโยงสู่การนำไปใช้ในการปฏิบัติ โดยการศึกษา
ของมงคล และละเอียด (2556) ได้นำบัตรเชื่อมโยงความรู้
ทางกายวิภาคศาสตร์ไปใช้ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล
พื้นฐานของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี พบว่า
นักศึกษาสามารถใช้บัตรเชื่อมโยงความรู้กายวิภาคศาสตร์
ในการฝึกทักษะการพยาบาลพื้นฐานได้ เพราะเป็นการ
ทบทวนความรู้เดิม ทำให้ปฏิบัติการพยาบาลง่ายขึ้น เข้าใจ
สาระเนื้อหาโดยดูรูปภาพ ทำให้นักศึกษามีความมั่นใจ
เพิ่มขึ้น

ลักษณะของบัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์

บัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์เป็นบัตรความรู้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโครงสร้างและตำแหน่งที่ตั้งของอวัยวะต่างๆ ในร่างกายมนุษย์ และเนื้อหาในรายวิชาทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับโครงสร้างของอวัยวะนั้นๆ

ลักษณะโดยทั่วไป: เป็นบัตรขนาดครึ่งหน้ากระดาษ A4 ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ด้าน ดังนี้

ด้านหน้า: ประกอบด้วย

1. ภาพแสดงโครงสร้างของอวัยวะต่างๆ ที่เลือกสรรมานำเสนอ
2. คำอธิบายโครงสร้างที่สำคัญ และเป็นโครงสร้างที่จะนำไปทำประเด็นเชื่อมโยง
3. คำอธิบายเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างที่เลือกสรร (กรณีต้องการอธิบายเพิ่มเติม)

ด้านหลัง: ประกอบด้วย

1. ประเด็นเชื่อมโยง โดยนำโครงสร้างที่เลือกสรรมาเชื่อมโยงสู่ประเด็นต่างๆ ที่ใช้ความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ไปสู่การนำไปใช้
2. ภาพที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่นำมาเชื่อมโยง

โดยตัวอย่างประเด็นที่นำมาเชื่อมโยงมีหลายแนวทางแล้วแต่จะเลือกสรร เช่น

1) การนำไปใช้ในการตรวจร่างกาย เช่น

ก. ด้านหน้า เลือกนำเสนอโครงสร้างของไต

ข. ด้านหลัง ประเด็นเชื่อมโยง เป็น “วิธีการเคาะไต (kidney percussion)” และมีภาพตำแหน่งการเคาะไตประกอบด้วย เพื่อความชัดเจน

2) การนำไปใช้ในการทำความเข้าใจการตรวจพิเศษ เช่น

ก. ด้านหน้า เลือกนำเสนอโครงสร้างของถุงน้ำดีและท่อน้ำดี

ข. ด้านหลัง ประเด็นเชื่อมโยงเป็น “endoscopic retrograde cholangiopancreatography (E.R.C.P)”

3) การนำไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน เช่น

ก. ด้านหน้า เลือกนำเสนอโครงสร้างของกระเพาะปัสสาวะและท่อปัสสาวะ

ข. ด้านหลัง ประเด็นเชื่อมโยงเป็น “การสวนปัสสาวะ (urinary catheterization)”

- การสวนปัสสาวะ (urinary catheterization) หมายถึง การใส่สายสวนปัสสาวะในผู้หญิงเล็กประมาณ 2-3 นิ้ว ส่วนในผู้ชายเล็กประมาณ 8 นิ้ว และปลายสายเข้าไปอยู่ในกระเพาะปัสสาวะ (bladder) และเมื่อใส่น้ำเข้าไปในลูกโป่ง (balloon) ซึ่งตำแหน่งที่เหมาะสมของลูกโป่ง จะอยู่ตรงตำแหน่งส่วนคอกระเพาะปัสสาวะ (bladder neck)

4) การนำไปใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องโรค เช่น

ก. ด้านหน้า เลือกนำเสนอโครงสร้างของหลอดอาหาร

ข. ด้านหลัง ประเด็นเชื่อมโยงเป็น “โรคกรดไหลย้อน (gastroesophageal reflux disease, GERD)”

5) การนำไปใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องการทำผ่าตัด เช่น

ก. ด้านหน้า เลือกนำเสนอโครงสร้างของกระเพาะอาหาร

ข. ด้านหลัง ประเด็นเชื่อมโยงเป็น “การผ่าตัดกระเพาะอาหาร (gastrectomy)”

การจัดทำและนำบัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

บัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์สามารถจัดทำและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในการฝึกทักษะการพยาบาลพื้นฐานได้ ดังนี้

1. การจัดทำบัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ ผู้สอนกำหนดให้นักศึกษากลุ่มย่อยเป็นผู้จัดทำบัตรเชื่อมโยงโดยเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชากายวิภาคศาสตร์ โดยกำหนดเงื่อนไขของขนาดบัตร ส่วนประกอบในบัตรและประเด็นความเชื่อมโยงที่นำมาใส่ในบัตร เพื่อให้สอดคล้องกับการนำไปใช้ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลของแต่ละสาขา จัดให้นักศึกษาได้รับคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์ที่เชี่ยวชาญในสาขากายวิภาคศาสตร์และสาขาวิชาการพยาบาลตามความเหมาะสม จากนั้นให้เวลานักศึกษาในการค้นคว้าด้วยตนเอง ผลิตบัตรเชื่อมโยง และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในบัตร โดยอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางกายวิภาคศาสตร์ และตรวจสอบความเชื่อมโยงในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลโดยอาจารย์ที่เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาการพยาบาล

2. การนำบัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ไปใช้ในการฝึกทักษะการพยาบาลพื้นฐาน ผู้สอนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลออกแบบแผนการสอนทางคลินิกโดยใช้บัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์เป็นสื่อในกระบวนการสอน เพื่อให้ นักศึกษาได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผนการพยาบาลให้แก่ผู้ป่วย โดยกระบวนการนำบัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ไปใช้ มีขั้นตอนดังนี้ (1) เมื่อนักศึกษาได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลขั้นพื้นฐาน เช่น การใส่สายให้อาหารทางจมูกลงสู่กระเพาะอาหาร การสวนปัสสาวะ ฯลฯ นักศึกษาทำการศึกษาผู้ป่วยที่ได้รับมอบหมาย เพื่อรู้จักผู้ป่วยรายบุคคล จากนั้น (2) นักศึกษาศึกษาด้วยตนเองโดยการ

อ่านสาระสำคัญ และศึกษารูปภาพในบัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ เพื่อทบทวนความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ให้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจขั้นตอนในการปฏิบัติการพยาบาล และ (3) เตรียมความรู้ที่สำคัญ/ขั้นตอนการปฏิบัติในการฝึกทักษะการพยาบาลเพื่อทบทวนความรู้/ขั้นตอนการปฏิบัติด้วยตนเอง (4) อาจารย์ซักถามหรือตรวจสอบความรู้ที่สำคัญเพื่อให้ได้ความรู้ที่ถูกต้องก่อนปฏิบัติ แล้ว (5) นักศึกษาจึงปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลตามขั้นตอน เมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาล นักศึกษาผู้ใช้บัตรเชื่อมโยงฯ เขียนบันทึกความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของบัตรเชื่อมโยงความรู้ฯ และประโยชน์จากการใช้บัตร (ดังภาพที่ 1)

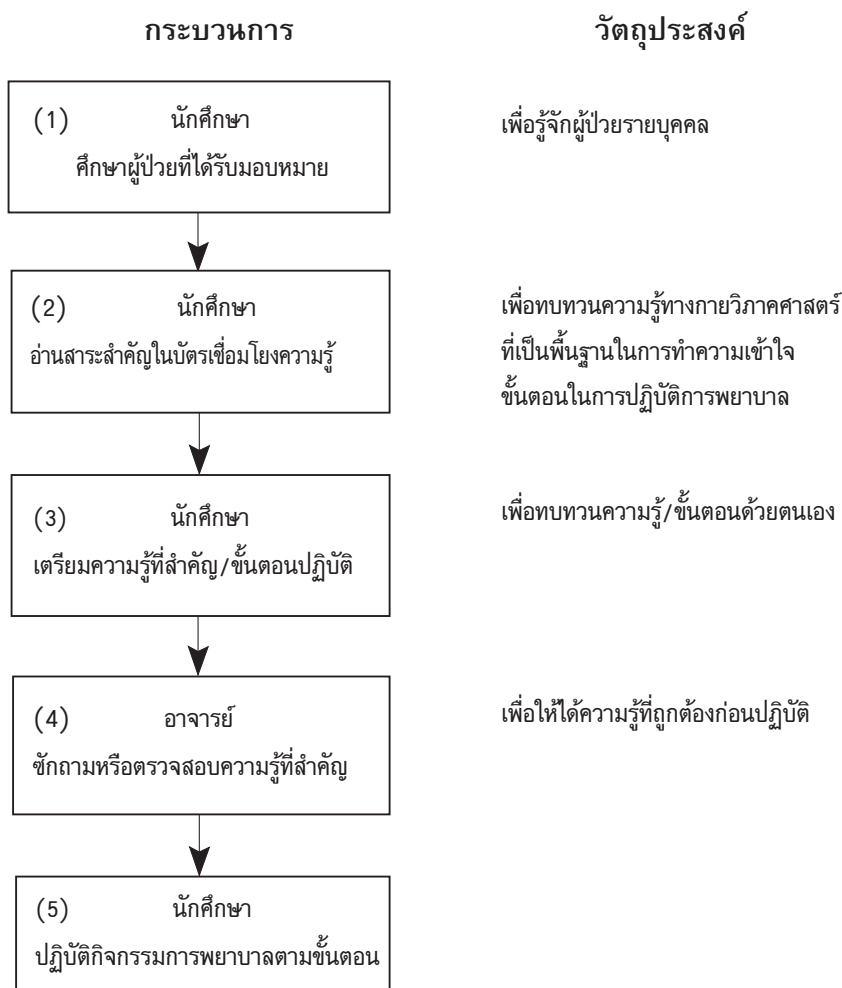
มาตรฐานการเรียนรู้ที่ได้จากการใช้บัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ในการฝึกทักษะพื้นฐานการพยาบาล

จากการใช้บัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ไปใช้ทั้งในขั้นตอนการจัดทำบัตรและการนำบัตรไปใช้ ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น พบว่า ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาได้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม นักศึกษามีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา มีความเป็นระเบียบ มีวินัย โดยนักศึกษาต้องวางแผนการทำงานและควบคุมให้งานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ และในการนำเนื้อหาความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์มาใส่ในบัตรเชื่อมโยงจะต้องมีการอ้างอิงแหล่งที่มา ดังตัวอย่างบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาต่อไปนี้

“...งานนี้สอนให้พวกเรามีระเบียบ รอบคอบ ต้องรู้จักวางแผนการทำงาน และควบคุมให้งานเสร็จตามแผน...”

“...ฝึกการตรงต่อเวลา เพราะอาจารย์จะนัดส่งงานเป็นระยะๆ พวกเราจะต้องแก้ไขปรับปรุงงานให้ทัน เพื่อให้

ภาพที่ 1 รูปแบบของการนำความรู้จากวิชากายวิภาคศาสตร์ ไปใช้ในการฝึกทักษะการพยาบาลพื้นฐาน

เสร็จทันส่งตามกำหนดเวลา...”

“...สมาชิกทุกคนต้องมีความรับผิดชอบงานของตัวเอง...”

“...งานนี้ทำให้เราเป็นคนมีความรับผิดชอบ มีความอดทนมากขึ้น และต้องพยายามมากมาย...”

“...เราต้องเขียนอ้างอิงว่าค้นคว้ามาจากแหล่งใด ต้องกลับไปทบทวนวิธีการอ้างอิงที่เรียนมาจากวิชาภาษาไทยด้วย เพราะต้องเขียนให้ถูกวิธี...”

2. ด้านความรู้ นักศึกษาได้ความรู้ทั้งด้านกายวิภาคศาสตร์ ความรู้เกี่ยวกับโรค การประเมินสุขภาพ

และขั้นตอนการปฏิบัติการพยาบาล ตามที่กำหนดไว้ในใบงานของรายวิชา ดังตัวอย่างบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาต่อไปนี้

“...ในการพยายามที่จะทำบัตรเชื่อมโยงนี้ ทำให้เราได้รับความรู้มากมาย...”

“...ในขณะที่เราค้นคว้าข้อมูลเพื่อทำบัตร นอกจากจะได้ความรู้เกี่ยวกับกายวิภาคในระบบที่ได้รับมอบหมายแล้วยังรับความรู้ในอนาคตอีกด้วย ทั้งเกี่ยวกับเรื่องโรคเกี่ยวกับหลักการพยาบาลที่เรานำมาทำเป็นประเด็นเชื่อมโยง...”

“...การทำบัตรนี้ทำให้เราได้อ่านาคตของตนเอง ว่าต้องเรียนเรื่องอะไรบ้าง ทั้งเรื่องการตรวจร่างกาย การทำความเข้าใจเรื่องโรค การปฏิบัติการพยาบาล เช่น การใส่สายให้อาหาร เนื่องจากเป็นประเด็นที่กลุ่มของเรา นำมาเป็นประเด็นเชื่อมโยง ทำให้เราได้ฝึกคิดเชื่อมโยง...”

“...เหมือนเราได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตว่า ที่เราเรียนกายวิภาคอยู่ในตอนนี้ อีกหน่อยเราจะต้องใช้ ความรู้กายวิภาคในการเรียนวิชาอะไรบ้าง...”

3. ด้านทักษะทางปัญญา ได้ค้นคว้าจากแหล่ง ความรู้ที่หลากหลาย วิเคราะห์ คัดสรรประเด็นสำคัญที่ได้ จากการค้นคว้า ออกแบบการจัดเนื้อหาความรู้ในบัตร เชื่อมโยงตามพื้นที่ที่กำหนดให้ ดังตัวอย่างบันทึกการ เรียนรู้ของนักศึกษาต่อไปนี้

“...ในการทำบัตรนี้ทำให้พวกเราได้ฝึกฝนการ ค้นคว้าทั้งจากในหนังสือ อินเทอร์เน็ต ต้องอ่านเยอะมาก...”

“...เกิดทักษะในการค้นคว้าข้อมูล แล้วข้อมูล ทุกอย่างที่ได้มามีต้องนำมาวิเคราะห์อีกว่าจะนำมาใช้ อย่างไรในประเด็นเชื่อมโยง...”

“...ตอนแรกไม่เข้าใจ ไปค้นจากหนังสือมาเยอะแยะ ไม่รู้จะนำเนื้อหานั้นมาคัดเลือกอย่างไร เพื่อที่จะทำเนื้อหา ให้เหมาะสมกับขนาดของบัตรที่ถูกกำหนดไว้ แต่อาจารย์ แนะนำวิธีการ สูดท้ายกลุ่มเราก็นำวิเคราะห์ข้อมูลจากที่ค้นมา มากมาย คัดเฉพาะประเด็นสำคัญลงมาในบัตร เพราะถ้า ไม่คัดเนื้อหาที่จะเกินขนาดของบัตรที่ถูกกำหนดไว้...”

4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ ได้วางแผนการทำงานร่วมกัน ในกลุ่มฝึกการเป็นผู้นำผู้ตาม รู้จักการเสียสละ เห็นใจกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้อภัยและมองด้านที่ดีของกัน และกัน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อน และเกิด มิตรภาพที่ดี ดังตัวอย่างบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษา ต่อไปนี้

“...รู้จักการทำงานเป็นทีม รู้จักการเสียสละเพื่อ คนส่วนมากและการเห็นใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จัก

ให้อภัยกัน เพราะบางครั้งเพื่อนบางคนก็ไม่ทำตามที่เคย กันไว้ การมองในด้านที่ดีของกันและกัน...”

“...รู้จักการเป็นผู้นำ ผู้ตามในกลุ่ม...”

“...ทำให้พวกหนูได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ กับเพื่อน และเกิดมิตรภาพที่ดี...”

“...มีความสามัคคีในหมู่คณะ รู้จักการทำงานเป็น ทีม ฝึกการยอมรับฟังข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของ ผู้อื่น...”

5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การ สื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ใช้คอมพิวเตอร์ ในการค้นคว้า พิมพ์ การเลือกวิธีการนำเสนอ การใช้สื่ ใช้ลักษณะตัวอักษรที่สวยงาม ดังตัวอย่างบันทึกการ เรียนรู้ ของนักศึกษาต่อไปนี้

“...จากการทำบัตรเชื่อมโยงนี้ ทำให้มีทักษะการใช้ คอมพิวเตอร์ทั้งในการค้นข้อมูล และการทำบัตร...”

“...เมื่อทำบัตรเสร็จทำให้เรารู้ว่าบัตรเสร็จ บัตร สวยงาม เพราะเราสามารถใช้อคอมพิวเตอร์ในการค้นหา ข้อมูล เราต้องออกแบบบัตร ทั้งสีต้องสวย การวางรูป ให้เหมาะกับเนื้อหา...”

“...ในการทำบัตรเราเกิดทักษะหลายอย่าง ทั้งการ ค้นคว้าไม่ใช่ค้นเฉพาะในหนังสือ เพราะในการมอบหมาย งาน อาจารย์กำหนดให้ต้องมีแหล่งค้นคว้าที่หลากหลาย พวกเราจึงต้องใช้คอมพิวเตอร์ในการช่วยค้น แล้วยังใช้ คอมพิวเตอร์ออกแบบบัตร และใส่สีที่สวยงามอีกด้วย...”

6. ด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ ในขั้นตอน ของการนำบัตรเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ไปใช้ นักศึกษาสามารถปฏิบัติทักษะการพยาบาล โดยประยุกต์ ใช้ความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำ ความเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีเหตุผล ดังตัวอย่างบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาและความคิดเห็น ของอาจารย์นิเทศ ดังต่อไปนี้

“...จากเนื้อหาข้อมูลจากบัตรเชื่อมโยงจะมีความรู้ เบื้องต้นในการปฏิบัติการพยาบาล เช่น ในเรื่องของ การ

สวนปัสสาวะจะบอกวิธีการทำความสะอาดของอวัยวะสืบพันธุ์ ทั้งหญิงและชายไว้ บอกขั้นตอนการใส่สายสวนเป็นบางส่วน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ดีในกรณีฉุกเฉิน เวลาหาหนังสือไม่ทัน แต่ในบัตรเชื่อมโยงนั้นก็บอกข้อมูลอย่างย่อและสามารถเข้าใจได้ง่าย และทำให้ข้าพเจ้าได้รู้เรื่องกายวิภาค เพิ่มขึ้นจากที่ไม่ค่อยเข้าใจอยู่ พอได้ดูบัตรก็ทำให้รู้เรื่องขึ้น...” (นักศึกษา)

“...ในด้านการปฏิบัติการพยาบาล จากการดูบัตรเชื่อมโยงทำให้เห็นภาพมากขึ้น เช่น จากการที่ใส่สายเข้าไปปลายสายจะผ่านช่องท่อทางเดินปัสสาวะไปยังกระเพาะปัสสาวะ ทำให้ข้าพเจ้ามีความมั่นใจเพิ่มขึ้น และได้รู้เนื้อหาของการสวนปัสสาวะเพิ่มขึ้นอีกด้วย...” (นักศึกษา)

“...จากที่ในบัตรเชื่อมโยงมีรูปภาพประกอบและบอกตำแหน่งต่างๆ ของระบบทางเดินอาหาร ทำให้เราได้ใช้ความรู้ที่นำมาปฏิบัติการพยาบาลได้ง่ายขึ้น เพราะบัตรจะบอกขั้นตอนการปฏิบัติการพยาบาลอย่างคร่าวๆ แต่เข้าใจง่าย ...” (นักศึกษา)

“...บัตรเชื่อมโยงมีรูปภาพช่วยให้เราทบทวนโครงสร้างภายในได้เอง มีรูปให้ดู มีตัวอักษรกำกับ ถึงแม้จะเล็กเกินไปในบางรูป เมื่ออ่านได้เองก็จะทำให้ไม่ต้องตื่นเต้นมากเท่ากับที่จะให้อาจารย์ถามคำถามเกี่ยวกับโครงสร้าง แล้วถ้าไม่มีรูปดูก็ยาก ต้องนึกจินตนาการเอาเอง ซึ่งก็ไม่ว่าถูกหรือผิด เวลาทำก็จะต้องนึกๆ เอาเอง เช่น เวลาใส่สายให้อาหารแล้วติด อาจารย์ก็จะถามว่าติดอะไร แล้วต้องทำยังไงต่อ ...” (นักศึกษา)

“...บัตรเชื่อมโยงแสดงโครงสร้างของอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางการพยาบาลที่นักศึกษาจะปฏิบัติสามารถใช้ในการทบทวนตำแหน่งที่สำคัญของอวัยวะภายในโดยนักศึกษาไม่ต้องจินตนาการเอง นักศึกษาใช้ทบทวนได้ด้วยตัวเอง ทำให้ผู้สอนลดเวลาในการซักถามเกี่ยวกับกายวิภาคไปได้...” (อาจารย์)

“...บัตรเชื่อมโยงมีประโยชน์ที่จะให้นักศึกษาทบทวนกายวิภาคของอวัยวะที่เกี่ยวข้องด้วยตนเอง

สามารถทำให้นักศึกษาเชื่อมโยงมาสู่ขั้นตอนการทำ บอกเหตุบอกผลในการกระทำของตัวเองได้ เช่น เมื่อใส่สายสวนปัสสาวะได้ตามระยะแล้ว ใส่น้ำเข้าบอลลูนแล้ว จะต้องสามารถดึงสายสวนถอยออกมาได้เล็กน้อย แต่ถ้าใส่น้ำเข้าบอลลูนแล้วไม่สามารถถอยสายได้เลย คือขยับสายไม่ได้เลย บ่งบอกให้รู้ว่า บอลลูนไม่ได้อยู่ในกระเพาะปัสสาวะ แต่ค้างอยู่ในท่อปัสสาวะ ซึ่งจะทำให้ท่อปัสสาวะเกิดอันตราย นักศึกษาตอบได้ว่าจะต้องรีบดูดน้ำออกจากบอลลูน แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับโครงสร้าง วิธีการปฏิบัติ ความรู้ที่รู้ผลในการปฏิบัติการพยาบาล...” (อาจารย์)

“...บัตรเชื่อมโยงช่วยลดเวลาในขั้นตอนการเตรียมความรู้ก่อนขั้นตอนการปฏิบัติจริง คือ ไม่ต้องใช้เวลาซักถามมาก จึงลดเวลาการฝึกทักษะได้ ทำให้ในขณะที่มีมอบหมายให้นักศึกษาศึกษาบัตรเชื่อมโยงด้วยตนเอง ครูผู้สอนสามารถใช้เวลาในการสอนนักศึกษาคนอื่นๆ ได้ด้วย ...” (อาจารย์)

สรุป

กายวิภาคศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของวิชาในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ ที่มีความสำคัญในการทำความเข้าใจวิชาการพยาบาล การจัดการสอนวิชานี้โดยใช้วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้บูรณาการวิชานี้ไปสู่วิชาทางการพยาบาลตั้งแต่ขณะเรียนอยู่ปีแรกๆ ของหลักสูตร จะเป็นการเตรียมความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ทางกายวิภาคศาสตร์ไปสู่วิชาการพยาบาล และการจัดหาโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนวิชาในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพก่อนการปฏิบัติทางการพยาบาล การนำบัตรเชื่อมโยงความรู้กายวิภาคศาสตร์มาเป็นเครื่องมือช่วยในการทบทวนความรู้ก่อนทำการปฏิบัติจริง จะช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ในวิชาพื้นฐานสู่การปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้

บรรณานุกรม

“ข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยการให้ความเห็นชอบ
หลักสูตรสถานศึกษาวิชาชีพการพยาบาลและ
การผดุงครรภ์ ระดับวิชาชีพ พ.ศ. 2554.”
(2554, 28 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา.
เล่มที่ 128 ตอนพิเศษ 82 ง.

มงคล การุณงามพรรณ และละเอียด แจ่มจันทร์. (2556).
การใช้บัตรเชื่อมโยงความรู้กายวิภาคศาสตร์
ในการฝึกทักษะการพยาบาลพื้นฐาน. ใน *RSU
Research Conference 2013*. ปทุมธานี:
มหาวิทยาลัยรังสิต.

ละเอียด แจ่มจันทร์. (2554). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผล
ต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2.
ใน รายงานสรุปผลการจัดการเรียนการสอน
ประจำปีการศึกษา 2553. กรุงเทพฯ: คณะ
พยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์.

Clancy, J., McVicar, A. & Bird, D. (2000). Getting
it right? An exploration of issue relation
to the biological sciences in nurse
education and nursing practice. *Journal of
Advanced Nursing*. 32(6), pp. 1522-1532.

Erickson, J.I. & Ditomassi, M. (2005). The clinical
nurse leader: New in name only. *Journal
of Nursing Education*. 44(3), pp. 99-100.

Grittiths, M.J., Bevil, C.A., O'Connor P.C. and
Wieland, D.M. (1995). Anatomy and
physiology as a predictor of success in
baccalaureate nursing students. *Journal
of Nursing Education*. 34(2), pp. 61-66.

Hishinuma, M., Saiki, S. & Okubo, N. (2004).

*Teaching structure and function of the
human body using a nursing framework:
Student evaluations*. Retrieved from
[http://www.cinahl.com/cgi/bin/ Refsvc?
Jid-2527 & accno..200437798](http://www.cinahl.com/cgi/bin/ Refsvc?Jid-2527 & accno..200437798) (2004,
Feb 27)

Johnston, A.N.B. & McAllister, M. (2008). Back
to the future with hand-on science:
Students' perceptions of learning
anatomy and physiology. *Journal of
Nursing Education*. 47(9), pp. 417-421.

Lewis, C. & Lewis, J.H. (2000). Predicting
academic success of transfer nursing
students. *Journal of Nursing Education*.
39(5), pp. 234-236.

McVicar, A. (2009). A post-registration solution
to the 'bioscience problem'?. *British
Journal of Nursing*. 18(3), p. 149.

Nyatanga, L. (2005). Nursing and the philosophy
of science. *Nursing Education Today*.
25(8), pp. 670-677.

Prowse, M.A. & Lyne, P.A. (2000). Revealing
the contribution of bioscience-based
nursing knowledge to clinically effective
patient care. *Clinical Effectiveness in
Nursing*. 4(2), pp. 67-74.